

Zabezpečení ve stáří

Zabezpečované životní situace

Dávky důchodového zabezpečení

Současný stav a vývoj důchodového pojištění

22.10.2010

Mirka Wildmannová

Katedra veřejné ekonomie

mirkaw@econ.muni.cz

Zabezpečované životní situace

- **Stáří**
- **Invalidita**
- **Ovdovění a osiření**

Dávky důchodového pojištění

- **Starobní důchod**
- **Invalidní důchod I., II. a III. stupně**
- **Vdovský důchod**
- **Vdovecký důchod**
- **Sirotčí důchod**

Starobní důchod

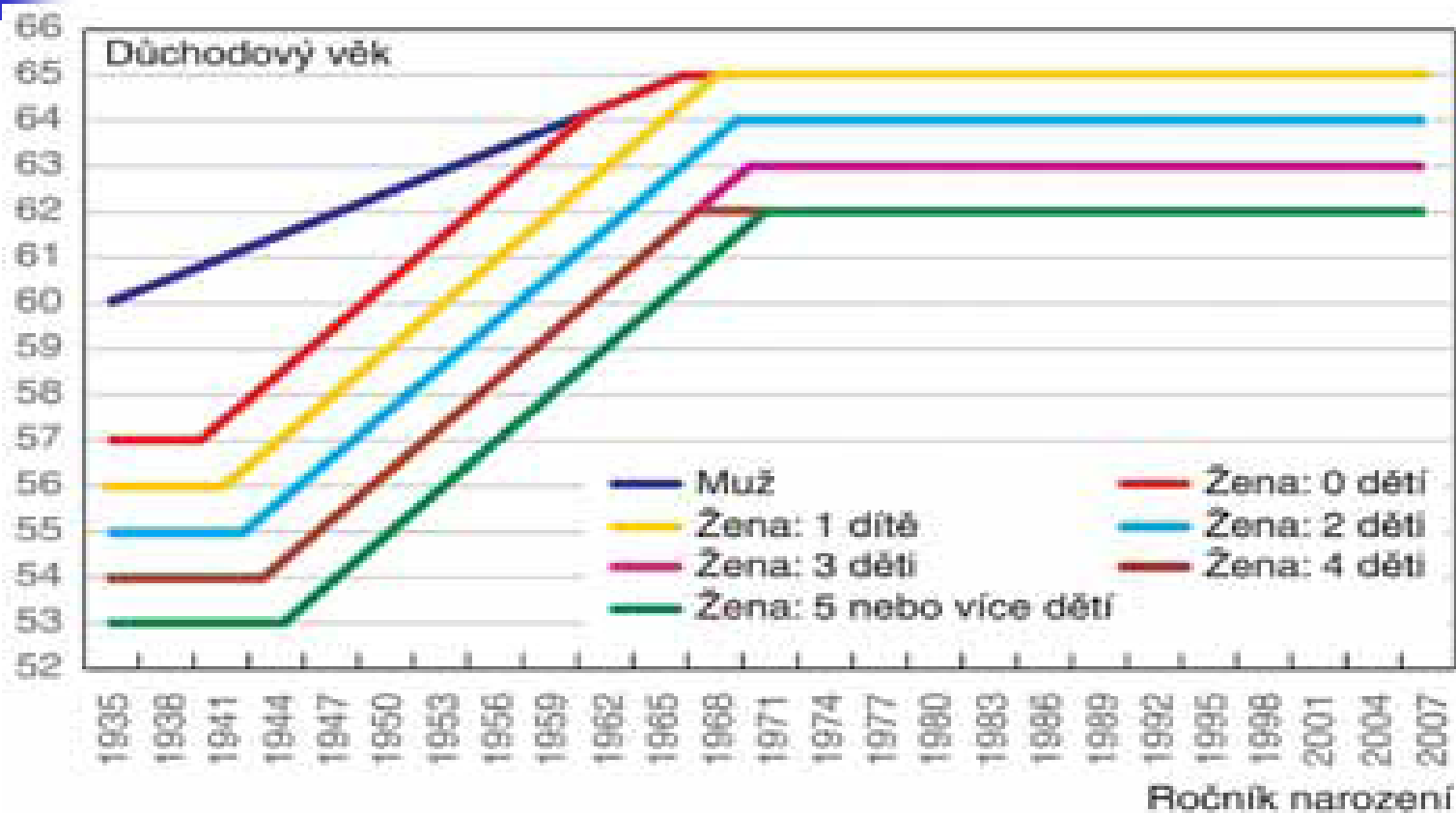
- **Sociální událostí vymezující tuto životní situaci je dosažení určité věkové hranice (výjimky: pružná věková hranice odchodu do důchodu)**
- **Nárok na starobní důchod: dosažení požadovaného počtu let pojištění**

Zákon č. 306/2008 Sb.

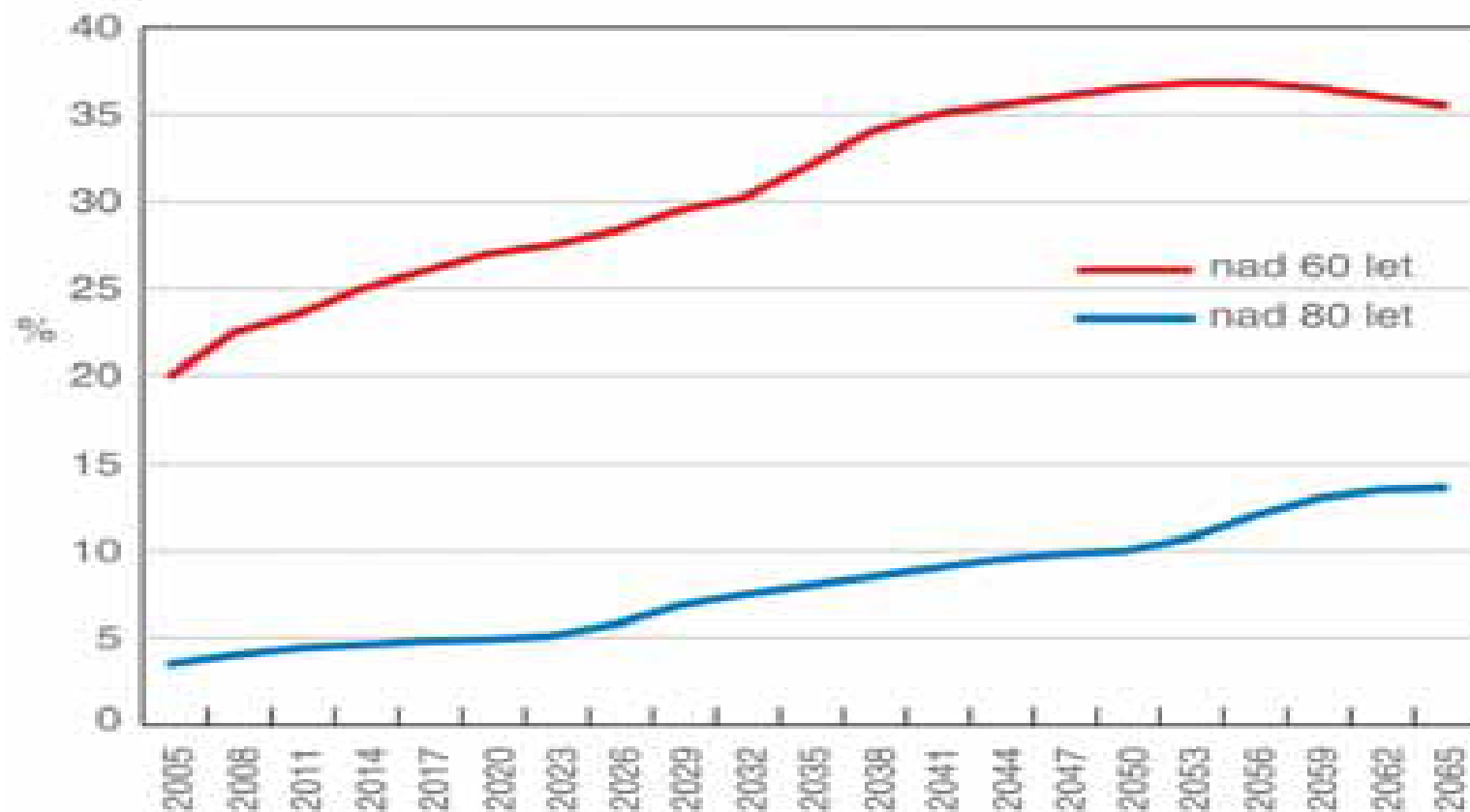
- Novelizován zákon o důchodovém pojištění
- Platí od 1.1.2010
- Prodlužování doby pojištění potřebné pro vznik nároku na starobní důchod z 25 na 35 roků
- Tempo prodlužování - jeden rok za každý rok účinnosti zákona
- Nárok na předčasný trvale krácený starobní důchod: pojištění nejméně 25 let a do dosažení důchodového věku chybí nejvýše tři roky

Pokračování ve zvyšování důchodového věku

Rok narození	Muži	Ženy (podle počtu vychovaných dětí)				
		bezdětná	1 dítě	2 děti	3 - 4 děti	5 a více dětí
před rokem 1936	60	57	56	55	54	53
1936	60 + 2	57	56	55	54	53
1937	60 + 4	57	56	55	54	53
1938	60 + 6	57	56	55	54	53
1939	60 + 8	57 + 4	56	55	54	53
1940	60 + 10	57 + 8	56 + 4	55	54	53
1941	61	58	56 + 8	55 + 4	54	53
1942	61 + 2	58 + 4	57	55 + 8	54 + 4	53
1943	61 + 4	58 + 8	57 + 4	56	54 + 8	53 + 4
1944	61 + 6	59	57 + 8	56 + 4	55	53 + 8
1945	61 + 8	59 + 4	58	56 + 8	55 + 4	54
1946	61 + 10	59 + 8	58 + 4	57	55 + 8	54 + 4
1947	62	60	58 + 8	57 + 4	56	54 + 8
1948	62 + 2	60 + 4	59	57 + 8	56 + 4	55
1949	62 + 4	60 + 8	59 + 4	58	56 + 8	55 + 4
1950	62 + 6	61	59 + 8	58 + 4	57	55 + 8
1951	62 + 8	61 + 4	60	58 + 8	57 + 4	56
1952	62 + 10	61 + 8	60 + 4	59	57 + 8	56 + 4
1953	63	62	60 + 8	59 + 4	58	56 + 8
1954	63	62 + 4	61	59 + 8	58 + 4	57
1955	63	62 + 8	61 + 4	60	58 + 8	57 + 4
1956	63	63	61 + 8	60 + 4	59	57 + 8
1957	63	63	62	60 + 8	59 + 4	58
1958	63	63	62	61	59 + 8	58 + 4
1959	63	63	62	61	60	58 + 8
po roce 1959	63	63	62	61	60	59

Podíl osob ve vyšších věkových skupinách na celkové populaci

Konstrukce důchodu

Dvousložková konstrukce důchodu:

1. Pevná základní výměra – 2 170,- Kč (od 1.8.2008)
2. Procentní výměra (výše výdělku + doba pojištění) – 1,5% výpočtového základu za každý celý rok pojištění

Parametry pro výpočtový základ:

- rozhodné období
- Vyloučené doby
- Vyměřovací základ
- Všeobecný vyměřovací základ
- Přepočítací koeficient
- Koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu
- Roční vyměřovací základ
- Osobní vyměřovací základ
- Výpočtový základ

Rozhodné období

- **časový úsek, v němž se zjišťuje výše osobního vyměřovacího základu**
- **Za rozhodné období se považuje období 30 let před přiznáním důchodu (nezahrnuje se období před rokem 1986)**

Vyloučené z doby

- **Časové doby, které se při stanovení vyměřovacího základu vylučují z rozhodného období (např. doba pobírání dávek z nemocenského pojištění, pobírání invalidního důchodu, doba výkonu vojenské služby, doba výkonu civilní služby atd.)**

Vyměřovací základ

- **Vyměřovací základ pro stanovení pojistného na sociální pojištění a státní politiku zaměstnanosti**

Všeobecný vyměřovací základ

- **Výše průměrné měsíční mzdy za kalendářní rok (údaje ČSÚ, výši stanoví vláda)**

Přepočítací koeficient

- **Podíl průměrné měsíční mzdy za 1. pololetí kalendářního roku, který o rok předchází roku přiznání důchodu a téhož ukazatele, který o dva roky předchází roku přiznání důchodu**

Koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu

- **Nutno eliminovat vliv růstu obecné mzdové úrovně na rozdílnou hodnotu vyměřovacích základů v různých letech**
- **Tzn. úhrn vyměřovacích základů pojištěnce za kalendářní rok byl pro výpočet důchodu hodnocen ve výši, která by odpovídala jeho hodnotě při mzdové úrovni před přiznáním důchodu**

Roční vyměřovací základ

- **Součin úhrnu vyměřovacích základů pojištěnce za kalendářní rok a koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu**

Osobní vyměřovací základ

- **Měsíční průměr součtu ročních vyměřovacích základů pojištěnce za rozhodné období**

Výpočtový základ

- **V rámci solidarity vyšších příjmových skupin s nižšími příjmovými skupinami je osobní vyměřovací základ redukován**
- **Hranice pro redukcí výdělků podle stanovených kritérií určuje nařízením vláda (soulad vývoje vyplácených a nově přiznaných důchodů)**

Přehled valorizací důchodu

Zvýšení důchodu od	Nařízení vlády č.	Základní výměra důchodu	Procentní výměra důchodu přiznaného	
			do 31.12.1995	od 1.1.1996
1.4.1996	19/1996 Sb.	o 240,- na 920,-	8 %	8 %
1.10.1996	218/1996 Sb.	o 140,- na 1060,-	6 %	6 %
1.8.1997	129/1997 Sb.	o 200,- na 1260,-	8 %	8 %
1.7.1998	104/1998 Sb.	o 50,- na 1310,-	9 %	5 %
1.8.1999	64/1999 Sb.	zůstává 1310,-	7,5 %	5 %
1.12.2000	353/2000 Sb.	zůstává 1310,-	9 %	5 %
1.12.2001	345/2001 Sb.	zůstává 1310,-	11 %	8 %
1.1.2003	438/2002 Sb.	zůstává 1310,-	4 %	3,8 %
1.1.2004	337/2003 Sb.	zůstává 1310,-	2,5 %	2,5 %
1.1.2005	565/2004 Sb.	o 90,- na 1400,-	5,4 %	5,4 %
1.1.2006	415/2005 Sb.	o 70,- na 1470,-	6 %	4 %
1.1.2007	461/2006 Sb.	o 100,- na 1570,-	6,6 %	5,6 %
1.1.2008	256/2007 Sb.	o 130,- na 1700,-	3 %	3 %
1.8.2008	211/2008 Sb.	o 470,- na 2170,-	-	-
1.1.2009	363/2008 Sb.	zůstává 2170,-	4,4 %	4,4 %

Vyrovnaná finanční bilance v průběžných systémech

$$PP \times M \times (V/M) \times PS \times ÚV \times (1 - PV) = PD \times D$$

PP počet pojištěnců

M průměrná mzda

V průměrný vyměřovací základ pro výběr pojistného

PS příspěvková sazba

ÚV úspěšnost výběru pojistného

PV provozní výdaje

PD počet důchodců

D průměrná výše důchodu

Vztah pro parametry vyrovnané platební bilance

$$PS \times (V/M) \times \acute{U}V (1 - PV) = D/M \times PD/PP$$

Vztah:

- **pro příspěvkovou sazbu**
- **náhradový poměr**
- **počtem pojištěnců a důchodců**

Vývoj důchodového pojištění

- **1990 – odstraněna diskriminace OSVČ, důchody valorizovány**
- **1991- organizační sjednocení s nemocenským pojištěním v rámci ČSSZ, valorizace důchodů**
- **1992 – zrušeny preference v systému, jednotné podmínky**
- **1993 – zavedeno pojistné = zvláštní platba mimo daňový systém**
- **1994 – přijat zákon o penzijním připojištění se státním příspěvkem**
- **1995 – zákon o důchodovém pojištění**
- **1996 – zvláštní účet důchodového pojištění v rámci SR**
- **1997 – zpřísnění valorizačních podmínek a zápočtu tzv. náhradních dob**
- **1999 – schválena novela o penzijním připojištění se státním příspěvkem**

Vývoj důchodového pojištění

- **2000 – návrh zákona o Sociální pojišťovně**
- **2001 – nebylo schváleno: vznik Sociální pojišťovny, novela zákona o penzijním připojištění, zákon o zaměstnaneckém penzijním připojištění**
- **2003 – schváleny parametrické změny s účinností od 1.1.2004 (v rámci reformy veřejných financí)**
- **2007 – valorizace důchodů (až o 1 150,- Kč)**

Důchodový systém - současnost

- Prakticky výlučně postavený na průběžném financování

Problémové okruhy (nesrovnalosti ve vnitřních strukturálních vztazích)

- Úroveň důchodů
- Míra solidarity (příjmová solidarita, nadměrný rozsah náhradních dob, zvýhodnění OSVČ)
- Předčasné důchody
- Financování důchodů

Pro důchodovou reformu nutno vyřešit problémové okruhy:

- ***Zvýšit potřebné finanční zdroje***
 - zvýšit disciplínu ve výběrech
 - zavést platby za náhradní doby pojištění
 - zvážit předložení návrhu na zvýšení platby pojistného (!)
 - zapojení dalších zdrojů
- ***Omezit výdaje systému***
 - zpřísnit nároky na poskytování jednotlivých důchodů (nebo zrušit ?)
 - zpřísnit podmínky pro výplatu důchodů (souběh důchod+mzda)
 - valorizovat důchody pouze z hlediska vývoje životních nákladů
 - po roce 2007 pokračovat v reformě zvýšení věku odchodu do důchodu

Východisko pro řešení reformy důchodového systému:

- **Společenský konsenzus**
- **Zachování míry solidarity a zachování generační solidarity současně**
- **Řešení problému nebude vyvolávat vážné poruchy v sociální sféře ani v ekonomice**
- **Nutno respektovat dlouhodobou mezigenerační smlouvu – tato smlouva musí být spravedlivá k těm, kteří již důchody zaplatili a k těm, kteří dnes platí vyplácené důchody**
- **Zachovat koncept sociální spravedlnosti (který neodporuje požadavkům dlouhodobé ufinancovatelnosti)**

Otázka k zamyšlení :

- **Je zavedení penzijních fondů východiskem z krize důchodového systému?**
- **Stát blahobytu – jednoduché zobrazení kladů průběžného financování oproti soukromému (podporuje opačný výběr + zvyšuje morální riziko)**
 - = chrání jednotlivce před nedostatkem produktů na trhu
 - = pružné řízení, redistribuce mezi generacemi a sociálními vrstvami, snížení administrativních nákladů, předvídatelnost rizik
 - = rozprostírá riziko mezi velký počet jedinců (podpora morálního rizika)
 - = pozornost nejchudší populaci – substitut individuálního altruismu
 - = ne vždy představuje veřejný zájem představovaný voličem – mediánem
 - = politicky ovlivnitelný, orientován na krátkodobé cíle, veřejná správa ve prospěch byrokracie

Paradox sociálního zabezpečení

- **Sociální zabezpečení je schopné vyprodukovat pozoruhodný výnos, který je za určitých podmínek větší než by byl výnos z kapitalizace**

Literatura:

- **Krebs a kol.: Sociální politika, ASPI, 2005**
 - kap.: 8,9, dostudovat kap. 10 - penzijní připojištění
- **Černá, Trinnerová, Vacík: Právo sociálního zabezpečení, vydavatelství Aleš Čeněk 2002, kapitola č.7**